
Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:2

Musikråd för Svenska kyrkan

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas fyra motioner med relation till musikråd.

I motion 2017:1 och 2017:79 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att tillsätta ett musikråd och i motion 2017:105 att det ska inrättas en liturgisk kommitté. I motion 2017:114 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras kompletterande gudstjänstmusik.

Gudstjänstutskottet bejakar motionärernas syn på vikten av ett musikråd eller liknande och ser uppgiften som brådskande men menar att motionerna i allt för hög grad detaljstyr utformningen innan den beretts. Utskottet föreslår därför att motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 samt 2017:114 ska avslås men att kyrkomötet med anledning av dem ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att detta innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Till betänkandet finns en reservation och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:79.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:105.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:114.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 och 2017:114 uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik utan att det innebär att ny kyrkohandbok antas.

Motionernas förslag

Motion 2017:1 av Lars-Ivar Ericson, Musikråd

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd.

Motion 2017:79 av Hans-Olof Andrén m.fl., Musikråd för Svenska kyrkan

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd för Svenska kyrkan.

Motion 2017:105 av Torvald Johansson m.fl., Liturgisk kommitté

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inrätta en liturgisk kommitté vars uppgift främst ska vara att samla och granska nyskapande mässmusik och auktorisera bruket av denna.

Motion 2017:114 av Ola Isacson, Kompletterande gudstjänstmusik

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras kompletterande Gudstjänstmusik (Kristusrop, Lovsången, Lovsågelsen, Helig, O Guds Lamm och Lovprisning) utan att detta innebär att ny kyrkohandbok antas, men även utan att detta helt är hänvisat till lokalt skapande eller förlagsprodukter.

Yttrande från Läronämnden

I Ln 2017:1y har Läronämnden yttrat sig över bl.a. motion 2017:114. Ett utdrag ur yttrandet återfinns som *bilaga*.

Bakgrund

Motionären till 2017:1 föreslår att ett musikråd bör tillsättas och motiverar det med att det kan samverka inom kyrkomusiken och värna musikens betydelse i kyrkans verksamhet.

Motionärerna till motion 2017:79 föreslår att ett musikråd tillsätts, med motiveringen att det har blivit tydligt att Svenska kyrkan är i behov av ett expertorgan kring kyrkomusik.

Motionärerna till motion 2017:105 föreslår att en liturgisk kommitté bör inrättas och att den främst bör samla och granska nyskapad mässmusik och auktorisera bruket av denna. Detta motiveras bland annat med att Svenska kyrkan behöver finna former för ett nyskapande och spridande av kyrkomusik.

Motionären till motion 2017:114 föreslår att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet kontinuerligt kan tillföras kompletterande gudstjänstmusik utan att en ny kyrkohandbok antas, men också utan att det ska vara hänvisat till lokalt skapande eller förlagsprodukter. Detta motiveras med att det i kyrkostyrelsens förslag till ny kyrkohandbok införs begreppen huvudmusik och kompletterande musik vilket ger Svenska kyrkan möjlighet att få ny gudstjänstmusik oftare än vid de tillfällen då en ny kyrkohandbok antas. Vidare att steget mellan å ena sidan musik antagen i kyrkohandboken och å andra sidan lokalt framtagen eller i förlagsprodukter lanserad musik är alltför stor.

Musikens viktiga roll i kyrkan har legat bakom det stora arbete med kyrkans musik som under många år pågått inom Svenska kyrkan. År 2001 beslöt kyrkomötet att fortsätta det pågående arbetet med ny mässmusik. Uppdraget har utförts genom projektet Glad, Enkel och Folklig mässmusik som resulterade i *Gudstjänstsång* (Verbum 2011). I utredningen *Kyrkan mitt i musiklivet* (SKU 2003:3) konstateras inledningsvis om den kyrkliga musikens mångfald att ”Kristenhetens musik har steg för steg mejslats ut, och idag kan musiken i kyrkan – eller kyrkomusiken – visa upp många olika ansikten.” Samtidigt betonades i utredningen vikten av att samhället och kyrkan gemensamt tar ansvar för att människor också i fortsättningen ska ha möjlighet att få ta del av musik i kyrkorummet.

På uppdrag av Nämnden för kyrkolivets utveckling tillkom kyrkorumsdokumentet *Levande arv. Teologisk eftertanke och praktiska råd vid förändring och*

bevarande av kyrkobyggnader (Verbum 2007). Här framhålls att musiken liksom kyrkorummet är en del av Svenska kyrkans identitet.

G 2017:2

Vart fjärde år ansvarar den nationella nivån tillsammans med Sensus studieförbund för *Kyrkomusiksymposiet*. Under 2014 var temat *Kyrkan i musikkivet – musikkivet i kyrkan* och det gav inspiration och kompetensutveckling.

Musiken i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan

Vad gäller musiken i förslaget till kyrkohandbok för Svenska kyrkan har processen varit lång och engagerad. Remissomgången om 2012 års kyrkohandboksförslag, som avslutades under våren 2014, låg till grund för arbetet med att justera kyrkohandboksförslaget. Under 2016 sändes ett justerat förslag ut på remiss från kyrkostyrelsen till stiftens (domkapitlen) och ett urval församlingar. Kommentarer därifrån har sedan beaktats och har legat till grund för KsSkr 2017:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*.

Sedan tidigare gäller ordningen att församlingen kan anhålla om undantag hos domkapitlet vad gäller mässmusik vilket framgår av bestämmelsen i 18 kap. 6 § i kyrkoordningen:

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning eller musik än den som ingår i Den svenska kyrkohandboken och andra psalmer eller församlings-sånger än de som ingår i Den svenska psalmboken. Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av kyrkorådet eller församlingsrådet. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet. Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

I *Kommentarer förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* (SKU 2016:1) skriver man att för att underlätta nyskapande och användande av annan musik i huvudgudstjänsten föreslås en förenklad ordning där ett beslut inte ska begränsas till att gälla en viss tid eller ett tillfälle, beslutet ska inte heller behöva anmälas till domkapitlet. Kyrkoherden ska kunna besluta om användning av annan musik efter samråd med församlingens präster och musiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd.

I *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (KsSkr 2017:6) står under rubriken Kyrkohandbokens musik:

Kyrkostyrelsen menar att det bör prövas att låta beslut om användning av annan musik till kyrkohandbokens texter fattas på lokal nivå utan att detta begränsas till visst tillfälle eller viss tid och utan att detta ska kunna överprövas av domkapitlet. Det är dock, enligt kyrkostyrelsens uppfattning, rimligt att domkapitlet ges möjlighet att följa utvecklingen av församlingarnas användning av annan musik. Av denna anledning föreslår kyrkostyrelsen att ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet även om domkapitlet inte kan överpröva detsamma.

I *Remissammanställning kyrkohandboksförslag 2016* anges att 88 procent av församlingarna/pastoraten bedömer att den föreslagna förändringen, att ha en förenklad beslutsordning vad gäller musik, är bra/ganska bra.

Svenska kyrkans musikråd

Det har tidigare funnits ett Svenska kyrkans musikråd (1995–2005) som legat under olika nämnder. Under Nämnden för kyrkolivets utvecklings mandatperiod togs beslutet att skriva om musikrådets instruktion för att klargöra att ”de respektive råden [musikrådet och gudstjänstrådet] ska vara rådgivande organ i förhållande till nämnden och inte bedriva egen verksamhet”.

Svenska kyrkans musikråd var ett sakkunnigorgan på det kyrkomusikaliska området och hade en rådgivande, idégivande och samordnande funktion. Till uppgifterna hörde bland annat att arbeta med övergripande kyrkomusikaliska frågor, att arbeta med frågor kring gudstjänstmusik och hymnologi och att arbeta med barns och ungdomars musik i kyrkan. Under de tio år musikrådet fanns var det periodvis mycket aktivt. Under perioden gavs psalmbokstillägget ut och arbetet med en utbildningsreform som också rörde utbildning till kyrkomusiker inleddes. Musikrådet lades ned i samband med nedläggningen av Nämnden för kyrkolivets utveckling.

Svenska kyrkans plattform för musik

För att skapa strukturer för det fortlöpande arbetet med musik i skilda former inom Svenska kyrkan föreslogs i motion 2013:89 att kyrkomötet ska besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur nationell nivå fortsättningsvis ska ta sitt ansvar för kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet samt att kyrkomötet ska besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att etablera ett brett samråd kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv. I Kyrkolivsutskottets betänkande (Kl 2013:14) skriver man bland annat i sitt övervägande:

Utskottet stödjer tanken på en utredning. [...] Syftet med kulturarbetet på den nationella nivån är också att fördjupa kontakterna mellan kyrka och kulturlivet i övrigt och bidra till ömsesidigt utbyte av perspektiv och kunskap. Utskottet menar att det är viktigt att också musiken i kyrkan får utrymme i dessa mål. Ett brett samråd bör därför etableras för att utveckla kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv. [...] Uppgiften för den nationella nivån och stiftens är att stödja församlingarna i den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva mission och diakoni, men också att vara kyrkans röst utåt såväl i det svenska samhället som internationellt. Utskottet menar att Svenska kyrkan på nationell nivå har ett stort ansvar för att stödja, samordna och utveckla kyrkans musik samt föra dialog med företrädare för myndigheter och kulturliv kring kyrkomusikens roll i samhället och föreslår därför att kyrkomötet bifaller motionen i sin helhet.

Kyrkomötet följde utskottets förslag och biföll motionen. Med anledning av uppdraget arbetar kyrkostyrelsen bland annat med att ta fram en *Svenska kyrkans plattform för musik*. Inom ramen för arbetet bearbetas också behov och former för samråd med andra parter inom musiklivet i Sverige. Syftet med plattformen är att beskriva motiv, principer och värden som ska vara vägledande när Svenska kyrkan på nationell nivå i olika frågor och konkreta sammanhang ska samverka med och förhålla sig till aktörer inom musiklivet i Sverige.

Projektet ska också säkerställa att Svenska kyrkan fortsättningsvis, utifrån sina förutsättningar och sin identitet, är en betydande och viktig part i samhällets musikliv. *Svenska kyrkans plattform för musik* ska tydliggöra musikens roll i Svenska kyrkan och ta fram strategier för arbetet med förvaltning och förnyelse av musiken

som kulturarv. För att kunna göra det är en gemensam utgångspunkt för hur Svenska kyrkan vill arbeta med musiken som gestaltande av Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära viktig. Målet är också att säkerställa att Svenska kyrkan fortsättningsvis, utifrån sina förutsättningar och sin identitet, är en betydande och viktig part i samhällets musikliv. Plattformen ska vara vägledande när Svenska kyrkan på nationell nivå i olika frågor och konkreta sammanhang ska samverka med och förhålla sig till musiklivet i Sverige och utgöra bas för Svenska kyrkans samtal med andra aktörer på musikområdet. Plattformen ska också kunna användas som stöd och inspiration för stift och församlingar som så önskar.

Svenska kyrkans plattform för musik ska beslutas av kyrkostyrelsen och gälla för den nationella nivån. Den ska också kunna fungera som redskap och inspiration för stift och församlingar. Musikplattformen bör vara väl förankrad i verksamheten i stift, pastorat och församlingar och därför har en seminarieprocess som inbegriper deltagande av kyrkomusiker och teologer genomförts under mars–april 2017 och har resulterat i ett utkast till plattform. I seminarieprocessen har Svenska kyrkans alla domkyrkoorganister, musikkonsulenter/stiftsmusiker samt en stiftsadjunkt från varje stift inbjudits och deltagit. Stiftet har i samråd med domkyrkoorganisterna nominerat ytterligare personer som representerar kyrkomusiker eller teologer, experter från universitets- och högskolesektorn eller andra lämpliga personer. Inför seminarierna har två poddar tagits fram som inspiration för samtalet kring musik och kulturarv.

Utkastet till plattform ska därefter bearbetas i samråd med interna och externa intressenter. Kyrkostyrelsen fattar beslut om Svenska kyrkans plattform i slutet av hösten 2017. Plattformen presenteras och diskuteras, enligt kyrkostyrelsens beslut, vid Kyrkomusiksymposiet 2018.

Kyrkomusiken i ett bredare perspektiv

I skrivelsen *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (KsSkr 2017:6) konstaterar kyrkostyrelsen att Svenska kyrkan behöver ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande. Man skriver också att kyrkostyrelsen avser att fatta beslut om organisatoriska former för detta. Här nämner man också att det behövs kunskapsuppbyggnad på det kyrkomusikaliska området inför framtiden. En forskningsöversikt om tidig kyrkomusik ska tas fram under 2017.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:79.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:105.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:114.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 och 2017:114 uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att det innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Gudstjänstutskottet menar, liksom motionärerna, att musiken spelar en viktig roll i Svenska kyrkan. Det finns en stor musikalisk kompetens i församlingarna och en stor kreativitet och bredd i skapandet av musik. Utskottet menar dock att det finns en risk att den musik som skapas enbart kommer det lokala sammanhanget till del.

Mycket av det som görs håller en sådan kvalitet att det med fördel skulle kunna spridas också till andra församlingar och intresserade.

Utskottet menar också att den musikaliska kompetensen på ett tydligare sätt än idag kan fungera som resurs i skilda frågor och därmed, i bred bemärkelse, komma kyrkan till del i processer och inför beslut.

Redan idag utförs arbete i skiftande form inom stiftet för att tillgodose ovanstående. Utskottet menar dock att det är av vikt att detta också sker på nationell nivå så att ny musik samlas in och sprids för att den ska kunna komma hela Svenska kyrkan till del. Utskottet ser också att den musikaliska kompetensen då på ett tydligt sätt kan användas i frågor av nationell karaktär. Detta ger också möjlighet för Svenska kyrkan att själv kunna ta ansvar för frågor av musikalisk art, utan att vara beroende av kommersiella aktörer. I anslutning till detta konstaterar utskottet att det tidigare har funnits ett "Svenska kyrkans musikråd" med en liknande uppgift.

Utskottet påpekar dock att inrättandet av ett musikråd eller motsvarande inte får stå i motsatsställning till domkapitlens tillsyn över församlingarnas gudstjänstliv och inte heller skapa en sådan professionalisering av musiken att lokal kreativitet och skaparglädje hämmas.

Utskottet ser uppgiften som brådskande och ser med tillfredsställelse att ett viktigt arbete redan påbörjats av kyrkostyrelsen. Dock menar utskottet att motionerna i allt för hög grad detaljstyr utformningen innan den beretts. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 samt 2017:114 ska avslås men föreslår med anledning av dem att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att detta innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson och Bengt Inghammar.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss till förmån för förslaget i motion 2017:79 om att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd för Svenska kyrkan. Vi delar motionärernas syn och argumentation för behovet av ett musikråd med framåtsyftande och utveck-

lande uppdrag för musiklivets främjande i församlingar till både bredd och djup. Det finns anledning att fråga sig om vi som kyrka har råd att inte ha ett musikråd med tanke på den kritiska diskussionen av kyrkohandboksprocessens musikbearbetning. Det finns också skäl att samma kyrkomöte som har att besluta om handboksförslaget även signalerar en bestämd vilja att jobba vidare med initiativ och inspiration för det musikaliska kyrkolivet.

Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren och Alve Svensson

Särskild mening

Vi instämmer i reservationen.

Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck och Lena Jönsson

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:1y (utdrag)

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Utdrag ur Läronämndens yttrande över bland annat motion 2017:114

Yttrandet i sin helhet, se Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1, bilaga 1.

[...]

Kompletterande gudstjänstmusik. Läronämnden har tidigare kommenterat behovet av kompletterande mässmusik. I sitt yttrande Ln 2001:16y skriver nämnden:

Kyrkans liturgi lever alltid i spänningsfältet mellan gammalt och nytt, mellan tradition och förnyelse. Musiken är en integrerad och viktig del av kyrkans liturgiska liv och ett ständigt pågående arbete med musiken i kyrkans gudstjänster förblir angeläget. Frågorna kring hur lovsångens utformning och tonspråk blir tillgängligt för många och också skapar nya möjligheter till delaktighet förblir viktiga, så att inte bara de ord vi använder utan också den musik vi brukar ständigt får förnyas i dialog med traditionen.

Läronämnden har även understrukit vikten av att hålla samman kyrkohandbokens text och musik:

Kyrkohandboken är en sammanhållen helhet av text och musik. Ur läromässig synvinkel är det viktigt att inte särskilja olika delar i kyrkohandboken och att den i sin helhet antas av kyrkomötet. Redan idag finns möjligheter att använda annan text och musik än den som ingår i kyrkohandboken. (Ln 2013:1y)

En kyrkohandbok ska stödja ett levande gudstjänstliv, vilket kräver att text och musik är integrerade. Därigenom stärks möjligheten till igenkänning över landet.

Kyrkoåret är en väsentlig del av kyrkans tradition. Gudstjänstmusik A innehåller fullständiga kyrkoårsserier, och kyrkoårsanknutna alternativ återfinns också i Gudstjänstmusik B och C. Läronämnden menar därför, till skillnad från motion 2017:6, att det finns en tillfredsställande anknytning till kyrkoårets skiftningar.

Läronämnden menar att det även ur lärosynpunkt är viktigt med ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och ta ansvar för utveckling och nyskapande. I relation till förslagen i motionerna 2017:4, 2017:5, 2017:60, 2017:61, 2017:85 och 2017:114 vill Läronämnden framhålla att det inte råder någon motsättning mellan att en ny kyrkohandbok med både text och musik antas och att den kyrkomusikaliska utvecklingen fortsätter.

[...]

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:3

Kompletterande gudstjänstordningar

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner med förslag om att kyrkostyrelsen ska införa eller utarbeta gudstjänster för särskilda tillfällen. I motion 2017:125 föreslås att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att stärka det västerländska rättssamhället. Utskottet menar att Svenska kyrkan inte ensidigt kan införa rättegångsgudstjänster, eftersom de sker på inbjudan av nämndemannaorganisationen, och föreslår därför att motion 2017:125 avslås.

I motion 2017:139 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa. En sådan rit skulle, enligt motionären, kunna hjälpa parterna och, i förekommande fall, deras barn att möta den förändring som en skilsmässa innebär. Utskottet menar att en sådan ordning inte ska regleras i kyrkohandboken och att ett förslag till ordning redan finns att tillgå. Utskottet föreslår därför att motion 2017:139 ska anses besvarad.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:125.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:139 är besvarad med vad utskottet anfört.

Motionernas förslag

Motion 2017:125 av Axel W Karlsson, Rättsgudstjänster

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att Svenska kyrkan inför särskilda rättsgudstjänster i syfte att öka medvetenheten om rättens betydelse för ett samhälle samt för att ge stöd åt rättssamhället och dem som i sin dagliga gärning upprätthåller det.

Motion 2017:139 av Sten Elmberg, Rit vid skilsmässa

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa.

Bakgrund

I två motioner föreslås att kyrkostyrelsen ska införa eller utarbeta gudstjänster för särskilda tillfällen. I motion 2017:125 gäller förslaget att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att utveckla, upprätthålla och stärka det

västerländska rättssamhället. I motion 2017:139 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa. En sådan rit skulle, enligt motionären, kunna hjälpa parterna och, i förekommande fall, deras barn att möta den förändring som en skilsmässa innebär.

Rättegångsgudstjänster

I 2 kap. 13 § i 1686 års kyrkolag reglerades institutet rättegångsgudstjänst, även senare kallad tingspredikan. Redan tidigare hade människor, när de samlats till ting, inlett detta med att fira gudstjänst innan rättegångsförhandlingarna inleddes. Nu fastslogs i kyrkolagen att dessa gudstjänster skulle hållas ”Så ofta Lagmans och Häradz Ting infalla”. Gudstjänsten skulle innehålla sång och böner

samt någon tienlig Texts förklaring som gifwer anledning til at betänkia thet Werkts vigtigheet som företags skal; förmanandes så wäl them, som i Rätten sittia som them hwilka för Rätten komma skola Christeligen och tilbörligen at förhålla sig och bedia Gud om uplysning och Wäl-signelse.

Tillsammans med den äldre domar- och vittneseden, som avlades ”inför Gud allsmäktig och vid hans heliga ord” med handen på bibeln, gav denna gudstjänst uttryck för en förståelse av lagstiftning och rättsskipning, där domaren skulle döma efter Guds och Sveriges lag och där de båda var redskap för det världsliga regementet, genom vilket Gud uppehåller ordning, rätt och fred.

1872 reformerades bestämmelserna för rättegångsgudstjänsterna. De hölls då endast vid årets början och riktades till domstolens ledamöter, inte till allmänheten.

Under andra halvan av 1900-talet försvann skyldigheten för rättens ledamöter att delta i rättegångsgudstjänsten. Detsamma gällde gudstjänsten i samband med riksdagens öppnande. Riksdagen beslutade vid 1975/76 års riksdag att avskaffa domstolseden med handen på bibeln samt övriga religiösa inslag. Även domareden förändrades. Under 1970- och 80-talen diskuterades rättegångsgudstjänstens vara eller inte vara, både utifrån religionsfrihetslagstiftningen och utifrån ekonomiska skäl. År 1989 beslutade riksdagen att de lagparagrafer som reglerade rättegångsgudstjänsterna skulle upphöra att gälla. Därefter blev dessa en fråga för inomkyrklig reglering.

Fram till 1986 hade den svenska kyrkohandboken en särskild ordning för denna gudstjänst som skulle inleda domstolarnas sessioner. I 1942 års kyrkohandbok innehöll den följande moment: Psalm, Predikan, Psalm, Bön, Fader vår, Välsignelsen, Psalm. Bönen före Fader vår var en längre bön med tacksägelse för rättvisa och rättsordning och förbön för domare, åtalade, målsägande, vittnen och den avslutades med en påminnelse om den stora räkenskapsdagen. 1968 års kyrkohandbokskommitté föreslog i *Svenska kyrkans gudstjänst, Band 6, Veckans och kyrkoårets bönegudstjänster*, (SOU 1985:44), att ordningen för någon av veckans bönegudstjänster skulle brukas som ordning för rättegångsgudstjänsterna. De föreslog också en ny lydelse för den särskilda bönen vid rättegångsgudstjänst.

År 1993 lät dåvarande Församlingsnämnden publicera *Tillägg till Den svenska kyrkohandboken III–IV* (Mitt i församlingen 1993:4) med förslag till temamässor, temagudstjänster och gudstjänster för särskilda tillfällen. I denna fanns också ett förslag till ordning för rättegångsgudstjänst. Ordningen innehöll Psalm, Ingångsord ur Psaltaren, Textläsning, Körsång/musik, Predikan, Trosbekännelsen, Psalm/körsång, Förbön, Herrens bön, Välsignelsen, Psalm, Postludium/körsång. Förbönen innehåller liknande teman som i den särskilda bönen från 1942 års kyrkohandbok, men språket är moderniserat.

Svenska kyrkans kyrkohandbok innehåller inte någon rit eller ceremoni, som är särskilt anpassad för den situation som en skilsmässa innebär. Möjligheten att rituellt uttrycka och gestalta den sorg, skuld och nyorientering som följer med en skilsmässa har huvudsakligen hanterats inom själavårdens ram. I några församlingar har temamässor och temagudstjänster med skilsmässa som tema prövats.

I *Tillägg till den svenska kyrkohandboken III–IV* finns en ordning för "Bön om förlåtelse vid skilsmässa". I inledningstexten till denna står det:

Skilsmässa innebär uppbrott, ofta smärtsamt för alla som berörs. Om makarna som skall skiljas eller gått skilda vägar kan mötas inför Gud kan detta bli en konkret avslutning på deras liv tillsammans och även en möjlighet till läkning och framtida möte. Denna andakt kan ske med eller utan präst, i kyrkan, i sakristian (t. ex. före en veckomässa) eller i ett hem. Denna andakt är meningsfull även om endast en av parterna önskar komma.

Själva bönen är kort och är främst tänkt som ett exempel på hur en bön av detta slag kan utformas:

Bön om förlåtelse vid skilsmässa

med en av parterna eller båda tillsammans

Herre vår Gud, du lät oss finna varann
och band oss samman som man och hustru.

Hjälp oss/mig nu när våra vägar skiljs
att se tillbaka på det som varit.

Läk såren av sorg och bitterhet.

Förlåt oss (mig) båda (min) vår skuld,
allt ont som vi (jag) tillfogat varandra (honom, henne).

Här kan parterna säga till varandra:

Jag vill förlåta dig för Jesu Kristi skull.

Eller prästen kan förmedla förlåtelsen.

Bönens fortsättning:

Tack för den sträcka av livsvägen som vi fick gå tillsammans,
för det vi fick ge varandra
och för det som vi fått betyda för varann.

Här kan personliga ord infogas

Ge oss, Herre, kraft så att var och en av oss åter kan glädjas och hoppas.

Tack för löftet att du är med oss.

Ur din hand, Herre, tar vi emot dagar som kommer.

Amen

En kortare version av denna andakt har också funnits i *En liten bönbok*.

Gudstjänstutskottet behandlade i sitt betänkande G 2002:04 en motion, 2002:10, i vilken föreslogs att en försoningsliturgi skulle utarbetas, som kan användas vid ingående i nytt äktenskap och som kan inlemmas i ny kyrkohandbok. I utskottets behandling av motionen sades följande:

Utskottet ser att det finns stora behov av själavård för både barn och vuxna som genomgår separationer. Men frågan om hur dessa behov tillgodoses hör inte hemma i utformandet av Svenska kyrkans vigselliturgi.

En försoningsakt i samband med en ny vigsel är främmande för Svenska kyrkans liturgiska tradition. Utskottet anser att detta i första hand är en fråga för församlingarnas själavårdsarbete och därför måste eventuella försoningsakter/böner utformas lokalt. Då ett långt tidsspann kan föreligga mellan skilsmässa och ny vigsel anser utskottet att dessa två skeenden själavårdsmässigt och/eller liturgiskt bör hanteras åtskilda. Därför föreslår utskottet att Kyrkomötet avslår motionen.

En huvudtanke i kyrkohandboksförslaget i kyrkostyrelsens skrivelse 2017:6 är att kyrkohandboken inte ska innehålla en mängd olika gudstjänstordningar. I stället ska det med utgångspunkt i ordningen för Mässa/Gudstjänst vara möjligt att utforma gudstjänster för särskilda teman och tillfällen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:125.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:139 är besvarad med vad utskottet anfört.

I motion 2017:125 föreslås att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att utveckla, upprätthålla och stärka det västerländska rättssamhället. Gudstjänstutskottet noterar att rättsgudstjänster, eller tingspredikan, på flera håll fortfarande är en levande tradition. Dessa gudstjänster hålls på inbjudan av nämndemannaorganisationen och fungerar för nämndens ledamöter som en påminnelse om de grundläggande värden som rättssamhället bygger på. Att gudstjänsterna sker på nämndemannaorganisationens inbjudan innebär att Svenska kyrkan inte ensidigt kan införa sådana gudstjänster. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:125.

I motion 2017:139 föreslås att en rit eller ceremoni i samband med skilsmässa ska utarbetas. Gudstjänstutskottet menar, liksom motionären, att en rit eller ceremoni kan vara ett sätt för den som genomgått en skilsmässa att ensam eller tillsammans med den man varit gift med lämna det som varit i Guds händer och en hjälp för parterna och eventuella barn att möta det som kommer. Samtidigt menar utskottet, med hänvisning till sitt betänkande G 2002:04, att denna typ av bön eller rit inte hör hemma i kyrkohandboken, utan främst är en fråga för församlingarnas själavårdsarbete genom att de måste utformas utifrån den specifika situationen och de människor som berörs. Utskottet har även avstyrkt andra förslag om utformande av riter och gudstjänster för specifika tillfällen och menat att detta inte bör regleras utan är en fråga för det lokala pastorala sammanhanget. I fråga om skilsmässa finns dessutom tidigare publicerat material att tillgå. Vad som motionären önskar är som framgått ovan i huvudsak redan tillgodosett. Utskottet anser därför att ingen ytterligare åtgärd behövs. Kyrkomötet föreslås därför besluta att motionen 2017:139 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Uppsala den 5 oktober 2017

G 2017:3

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Maria Klasson Sundin, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Sara Waldenfors, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:4

Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:35 med förslag om en handlingsplan för förankring vid kommande omarbetningar av kyrkans böcker. Gudstjänstutskottet konstaterar att kyrkomötets revisorer i början av 2017 beslutat att låta göra en revision av kyrkohandboksprocessen. Det finns vare sig anledning eller underlag nog för beslut om en sådan handlingsplan innan resultatet av revisionen har presenterats. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motion 2017:35.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:35.

Motionens förslag

Motion 2017:35 av Dan Sarkar, Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en handlingsplan för bättre förankring vid omarbetning av kyrkans böcker.

Bakgrund

Motionären tar sin utgångspunkt i arbetet med kyrkostyrelsens förslag till ny kyrkohandbok och nämner ett antal kritiska synpunkter och händelser i anslutning till det. Han menar att detta har skadat kyrkan och att det för framtida omarbetningar av kyrkans böcker är viktigt att kyrkostyrelsen tar fram en handlingsplan för att åstadkomma en bättre förankring av uppdraget.

Arbetet med Den svenska kyrkohandboken del I

Tre av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, *Den svenska kyrkohandboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok*, blev i slutet av 1990-talet föremål för översyn och revision. Efter remissbehandling av de förslag som tagits fram beslutade kyrkostyrelsen i samråd med biskopsmötet att arbeta vidare med en bok i taget. Evangelieboksförslaget reviderades och 2002 års kyrkomöte antog *Evangelieboken*. Därefter tillsattes en ny bönbokskommitté vars arbete resulterade i att *En liten bönbok* antogs av kyrkomötet 2005.

Den 19 april 2006 beslutade kyrkostyrelsen om fortsatt arbete med översynen av kyrkohandboken. Översynen skulle framför allt tillgodose tre uppgifter som var kvar

efter kyrkohandboksrevisionen 1997–2000: anpassning till Bibel 2000, kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen samt bearbetning för att finna ett mer inkluderande språk.

Arbetsmodellen omfattade en expertgrupp, en referensgrupp bestående av företrädare för de ordinarie nomineringsgrupperna i kyrkostyrelsen, en bred process med förankring på stiftsnivå och remissbehandling av expertgruppens resultat. I arbetets första steg togs två reflektionsdokument fram: *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundordning*.

Efter remissbehandling av dokumenten påbörjades arbetet i steg två med utarbetande av förslag till ny kyrkohandbok. Erfarenheter från tidigare kyrkohandboksrevisioner liksom från Bibelkommissionens samarbete mellan författare och exegeter inhämtades. Författare, teologer och tonsättare representerande olika generationer, fromhetsriktningar och erfarenhetsbakgrund medverkade i arbetet. Under arbetets gång informerades och fördes samtal i olika fora; kyrkostyrelsen, kyrkomötets gudstjänstutskott, biskopsmötet, Svenska kyrkans teologiska kommitté, stiftens gudstjänst- och musikhandläggare samt sakkunniga för specifika frågor.

Förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, med tillhörande musikvolym och förklaringsvolym (SKU 2012:1) färdigställdes 2012 och sändes på remiss för att prövas från Första söndagen i Advent 2012 till Domsöndagen 2013. En majoritet av remissinstanserna bejakade förslaget som helhet men hade också synpunkter om behov av bearbetningar.

Ett bearbetat kyrkohandboksförslag, Kyrkohandboksförslaget 2016, sändes på en uppföljande remiss varvid ett antal församlingar ombads ha ett särskilt fokus på anvisade delar av förslaget.

Efter att 2016 års förslag hade gått ut på remiss utsågs en revisionsgrupp, som under perioden maj 2016 till januari 2017 på kyrkostyrelsens uppdrag tog hand om remissutfallet och reviderade kyrkohandboksförslaget. Den 16 mars 2017 överlämnades till kyrkostyrelsen förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, en kommenterande promemoria samt barnkonsekvensanalys.

Kyrkostyrelsen beslutade den 14 maj 2017 att överlämna skrivelsen *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* till kyrkomötet.

Kritik och debatt

Den mediala debatten kring arbetet med kyrkohandboken har stundtals varit livlig och högljudd. Den har engagerat såväl kyrkligt aktiva, anställda och förtroendevalda, som allmänheten i stort, kulturredaktioner och expertorgan. Men det är enskilda journalister och debattörer som fått störst genomslag i debatten enligt en rapport som företaget Retriever gjort på uppdrag av Svenska kyrkan.

Rapporten omfattade tiden augusti 2014 till december 2016. Under den tiden publicerades 698 artiklar och radioinslag om kyrkohandboken, varav färre än hälften, 43 procent, var negativa till den nya kyrkohandboken. En medieanalytiker på företaget säger att de är förvånade över debattens omfattning och inte minst att det varit så pass många artiklar i ”tunga källor som Dagens Nyheter” under en så lång tid.

Efter att de olika förslagen sänts ut på remiss har alltså synpunkter framförts och diskuterats också i media. Bland annat fick ett upprop bland kritiska kyrkomusiker stor uppmärksamhet. Kritiken har i hög utsträckning gällt arbetet med musiken i kyrkohandboksförslaget, men såväl teologiska frågor som arbetsformerna och transparensen i processen har också berörts av kritik och debatt.

Motionen

Motionären motiverar sitt förslag med olika exempel på det som han menar är grunden för att arbetet med den nya kyrkohandboken enligt honom blivit en katastrof. Han menar att det för ”kyrkans frid, enhet och sammanhållning” behövs acceptans för hur sådant arbete ska bedrivas och att kyrkostyrelsen därför måste ha en handlingsplan för framtida uppdrag.

En lång process

Kyrkostyrelsen ger i KsSkr 2017:6 en schematisk bild över en process som pågått i tjugo år. Kyrkostyrelsen skriver:

Arbetet med att ta fram en ny kyrkohandbok har varit omfattande. [...] Uppdraget har i delar förändrats, kyrkohandboksförslag har tagits fram, remissomgångar har genomförts och lett till bearbetningar som resulterat i kyrkostyrelsens förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I.

Under tjugo år hinner förändringar ske såväl avseende personer som kriterier för utredningsuppdrag. Direktiven för översynen av kyrkohandboken har till exempel förändrats när Centralstyrelsen 1998 beslutade att frågan om inklusivt språk skulle tillföras direktiven och när kyrkostyrelsen, efter samråd med biskopsmötet, 2009 beslutade att genomföra en mer genomgripande revision samt att försöksverksamhet skulle vara en del av remissarbetet. Ansvariga tjänstemän för kyrkohandboksarbetet har gått vidare till andra tjänster och efterträtts. Arbetsgruppernas sammansättning har av liknande skäl men också beroende på förändrade direktiv och arbetsformer skiftat.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:35.

Gudstjänstutskottet konstaterar, likt motionären, att det framförts många kritiska synpunkter under kyrkohandboksarbetets gång. Motionären föreslår att med anledning av detta bör en handlingsplan för förankring inför kommande omarbetning av kyrkans böcker tas fram. Utskottet menar dock att det viktiga just nu är att ta vara på erfarenheterna från den process som avslutas när kyrkomötet beslutar att anta *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, och att denna därför bör utvärderas.

Utskottet konstaterar att ett sådant arbete redan påbörjats genom att kyrkomötets revisorer i början av 2017 beslutade att låta revidera kyrkohandboksprocessen. Detta uppdrag har ännu inte avrapporterats.

Utskottet är enigt om att något nytt uppdrag om utvärdering inte kan ges medan revisionen pågår. Det finns inte heller anledning eller underlag nog för att besluta om en handlingsplan inför kommande omarbetningar av kyrkans böcker innan resultatet av revisionen presenterats. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motion 2017:35.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:5

Fädernas kyrka i psalmboken

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas med förenklad motionsbehandling motion 2017:152. Utskottet finner att inget tillkommit som förändrar ställningstagandet från kyrkomötet 2016 och föreslår därför att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:152.

Motionens förslag

Motion 2017:152 av Ann-Christine From Utterstedt, Fädernas kyrka i psalmboken

Kyrkomötet beslutar att återinföra psalmen Fädernas kyrka i kommande utgåvor av psalmboken.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:152 i Ln 2017:2y, *bilaga*.

Bakgrund

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:152 om Fädernas kyrka i psalmboken i Gudstjänstutskottets betänkande 2016:7, Psalmboken, med motion 2016:78. Kyrkomötet avsåg motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:152 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Läronämnden har yttrat sig över motionen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:152.

Gudstjänstutskottet finner att inget nytt har tillkommit som förändrar kyrkomötets ställningstagande från 2016. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:2y

Återinföra Fädernas kyrka i psalmboken

Läronämndens yttrande över motion 2017:152

I Läronämndens yttrande 2016:4y konstateras att

Den svenska psalmboken hör till kyrkans gudstjänstböcker och är ett uttryck för kyrkans tro, bekännelse och lära (kyrkoordningen 18 kap. 1 §).

[...]

När ett förslag till reviderad psalmbok föreligger ska detta behandlas av Läronämnden (kyrkoordningen 11 kap. 17 § punkt 2).

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Ann-Katrin Bosbach, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.